

Libris utvecklingsråd 19 maj 2025

Mötesdatum och tid:	19 maj 10-12
Plats:	Zoom
Närvarande:	Daniel Forsman (Stockholms stadsbibliotek), Olof Berge Kleber (Borås stadsbibliotek), Linda Vidlund (Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek), Sara Kjellberg (Malmö universitetsbibliotek), Carina Bergman (Vitterhetsakademins bibliotek, Riksantikvarieämbetet), Stefan Andersson (Uppsala universitetsbibliotek), Oskar Laurin (Kungliga biblioteket), Miriam Björkhem (Kungliga biblioteket), Tuija Drake (Kungliga biblioteket), David Södergren Medin (Kungliga biblioteket).
Anmält förhinder/Ej närvarande:	Martin Persson (Myndigheten för tillgängliga medier). Liliane Tunell (Borlänge bibliotek)

1. Inledning

KB har under en längre tid fört diskussioner med Utvecklingsrådet om ett kommande "Librisskifte". Vilket innebär att se över modellen för hur biblioteken katalogiserar i Libris. Tyvärr har KB inte kommit så långt i arbetet, vilket delvis beror på personalbrist men också på att mycket annat arbete kommit i vägen men vi fortsätter att arbeta med detta och även i fortsättningen så kommer det vara en fråga som kräver samverkan med biblioteken.

Något som hänt sedan sista mötet med rådet är att BTJ köptes upp av Bokus under förra året och vi vet ännu inte hur det kommer att påverka framtiden för Libris. Eftersom BTJ är en av de aktörer i Librissamarbetet som katalogiserar mest så kan det ha stor påverkan på hur KB och folkbiblioteken i framtiden kommer att arbeta med Libris.

KB tittar också på avtalet med OCLC, det avtal vi har idag är inte helt kompatibelt med öppen länkad data då deras affärsmodell inte bygger på öppen data. Dock har KB sedan 2014 ett undantag i avtalet som möjliggör detta.

2. Framtiden för MARC21 i Libris

KBV är en vokabulär som används på KB och bygger på inbördes strukturer och kopplingar till andra, välkända vokabulärer. KBV bygger på Bibframe2 men synkas även mot andra standarder. KBV används istället för MARC-formatet som är ett äldre format som fortfarande är viktigt för både system och export både på biblioteken i landet och för KBs interna processer.

KB har beslutat att börja arbeta med att minska komplexiteten i sina olika exportformat. Vi kommer att börja titta på de olika exportformaten och minska komplexitet och system som bygger på Libriskatalogens metadata. Den nya söktjänsten förenklar detta genom avvecklingen av nuvarande Libris Webbsök som byggt på MARC-formatet i så hög grad att KB inte ansett sig kunna ta tag i frågan tidigare.

Planen är nu att skapa ett slimmat exportformat för MARC som innehåller alla centrala fält men i en mer strukturerad och formaliserad form. Centrala fält kommer att behållas medan fält som inte används plockas bort.

3. Libris låntagarbeställningar samt status för ny söktjänst för Libris

Libris låntagarbeställningar är en tjänst som möjliggör för användare att själva beställa fjärrlån. Tjänsten är över tjugo år gammal och har inte vidareutvecklats nämnvärt sedan lanseringen.

I arbetet med den nya söktjänsten så fanns en tanke om att integrera låntagarbeställningar och fjärrlån i den. Men statistiken visar att den inte är så välanvänd idag. Andelen fjärrlån har även minskat med 75% sedan 90-talet och det är bara en mycket liten del av dessa som går igenom låntagarbeställningar. Det finns även ett problem med personuppgifter, att biblioteken delar dessa med KB innebär att det ställs juridiska krav på båda parter.

KB arbetar även med en förstudie om fjärrlån där vi undersöker om det går att styra fjärrlånen mot ökad digitisering och digitalt tillhandahållande och frågan är om låntagarbeställningar är vägen ditåt eller om det bidrar till fler onödiga transporter.

Skall fjärrlån implementeras i Libris sök så behövs mer utveckling och exempelvis säkrare inloggning till låntagarbeställningar. KB har haft samtal med några av de bibliotek vars låntagare är de flitigaste användarna av låntagarbeställningar. Efter detta har man landat i slutsatsen att det är bäst att avveckla tjänsten.

Detta förenklar förutsättningarna för utvecklingen av fjärrlånet då hänsyn inte behöver tas till personuppgifter. KB har ännu ej fattat beslut om detta så vi tar gärna emot synpunkter och feedback på frågan. Om och när beslut fattas så kommer biblioteken att informeras om detta ett år i förväg så att de har möjligheter att styra om sina beroenden av den.

Målet med en ny söktjänst är att ersätta föråldrad infrastruktur och leva upp till dagens standarder och krav. Visionen är att driva transformationen och dra nytta av fördelar med länkade data som idag inte är möjligt då nuvarande Libris webbsök är baserad på MARC21-formatet.

Ambitionen är att arbetet ska göras transparent med en publik betatjänst, under utvecklingen har information samlats in via enkäter, användningsdata, intervjuer och workshops. Övergången till den nya tjänsten kommer att ske när den nya tjänsten bedöms som färdig. I arbetet har man riktat in sig mot olika målgrupper, den mest prioriterade av dessa är *den undersökande* (journalister, utredare och forskare) nummer två är *studenten* som tangerar den undersökande men söker mest efter kurslitteratur, en tredje målgrupp är *förmedlaren* som kan vara bibliotekspersonal eller lärare, den fjärde målgruppen är *allmänheten* och kan vara alla möjliga personer, den femte som hamnar längst ner på prioriteringslistan är *samlingsvårdaren*. Denna är oftast en katalogisatör.

Anledningen till att den hamnar längst ned i prioordningen är att denna grupp har flera andra verktyg att tillgå, exempelvis, Libris katalogisering. Alla dessa målgrupper har självklart ytterligare dimensioner och kan gå in i varandra.

Lärdomar som dragits i arbetet är att många användare ser webbsök som ett viktigt arbetsverktyg som man inte vill bli av med. Det har varit en utmaning att inkludera bibliotekspersonal i arbetet, de har väldigt god kunskap om sina behov sedan tidigare och det har varit svårt att få in deras åsikter som sådant som ligger mer utanför boxen, man är mer fokuserad på hur tjänsten fungerar i dagsläget än hur den skulle kunna fungera i framtiden. Den betaversion som lanserats har varit bra på att skapa transparens men skapat oro hos många då man befarat att den varit en slutversion.

I juni kommer en ny version av betan med flera funktioner att lanseras. Då kommer det också att finnas en länk till den från dagens söktjänst. Framåt kommer även referenshantering, LOPAC-funktionalitet och integration med Libris fjärrlån att inkluderas.

När betan nu släppa tillgänglig för en större grupp av slutanvändare så kommer att KB att fatta ett avvecklingsbeslut för den gamla tjänsten och planen är att det sedan ska ta ca ett år att göra själva förflyttningen av exempelvis alla integrationer som idag går från webbsök till Libris XL, KB. När tjänsten beräknas vara någorlunda klar publiceras den parallellt med nuvarande webbsök under en övergångsperiod.

Den beta som finns idag och den som levereras till sommaren bygger inte på skarpa data, men versionen som går upp under 2026 kommer göra det, vilket innebär att biblioteken måste anpassa sina integrationer mot den. På nästa möte för nätverket för systembibliotekarier hoppas vi få in input angående detta. Under kommande utvecklingsperiod planeras även förbättringar i katalogiseringsverktyget som förhoppningsvis är färdiga innan betan blir skarp.

4. KBs nya uppdrag om digitala böcker

I april så fick KB ett uppdrag om att ta fram gemensamma krav och en gemensam standard för en tjänst för utlån av digitala böcker (e-böcker och ljudböcker) som kan användas av folkbiblioteken, ett uppdrag som KB bett om. Tanken är att ta fram ett förslag på en nationell modell för digitala böcker på biblioteken och att arbeta för införandet av den. Detta kan ha påverkan på Libris då en nationell lösning kan påverka frågor kring exempelvis metadata men detta är oklart i dagsläget. I uppdraget står tydligt att KB ska samarbeta med MTM och en möjlighet kan vara att en framtida struktur skulle kunna bygga på deras infrastruktur för talböcker. KB kommer också att undersöka hur de övriga nordiska ländernas nationella modeller ser ut.

5. Diskussion om samverkan och inflytande rörande Libris

Inom arbetet för stärkt samverkan så har KB startat flera forum och byggt upp en paraplyorganisation med olika råd som man nu står i fas att avveckla. Framåt så funderar KB på att sammankalla en rådgivande funktion där KB utser deltagarna utifrån behov och att sätta ihop dem när behov finns i stället för dagens modell med regelbundna avstämningar. Enklarest är det om KB kan komma till redan existerande sammanhang vilket fungerar bra med ex regioner och med SUHF medan det idag inte finns ett sådant existerande nätverk för Sveriges kommuner.

Rådets syfte har utvecklats över tid, för att tidigare främst varit ett forum för teknisk utveckling medan senare handlat mer om förankring. Det har varit en utmaning att bereda frågor som är relevanta för alla deltagare. Oftast är en fråga relevant för antingen folk- eller forsknings och specialbibliotek. Det har också varit oklart vad medlemmarnas roll varit, ska det vara rådgivande så borde KB besluta vilka som skulle delta i rådet efter vilka behoven är.

Det är även utmanande då KBs utveckling inte ligger i fas med mötena, det kan bli krystat att få fram relevanta frågor till mötesagendan.

Diskussion om behovet av ett forum för strategiska frågor för Libris, fortsättning för rådet, flera av rådsmedlemmarnas mandat går ut under året.

Rådet: Bra om KB själva utser ledamöter, mer praktiskt om man identifierar vilka frågor man vill arbeta med eller diskutera och sedan hitta personer som är representativa för det man vill göra. Kanske går det att ha olika grupper för olika frågor?

Diskussionerna hittills i rådet har handlat mer om att prata om strukturer än om reellt inflytande, att kunna diskutera med rätt personer är viktigare än att söka inflytande. Istället för metadiskussioner om hur rådet kan bidra så titta på kompetens och sök bredare form av råd. Det finns en svårighet och utmaning vad gäller folkbiblioteken att det inte finns någon större representativt nätverk. Även viktigt att hålla kontakten med specialbiblioteken som lätt glöms bort. Utvecklingsrådets form är svårt, när nu KB börjat arbeta mer agilt så känns det

dumt att hålla fast i en äldre statisk form, bättre då att hitta rätt grupp att diskutera specifika frågor i.

KB: Även den info som KB ger till rådet på dess möten kunde gå ut bredare så kanske det skulle nå fler.

KB tackar för all synpunkter och kommer att kontakta rådsmedlemmarna och meddela hur arbetet med Utvecklingsrådet tas vidare.

Vid protokollet

David Södergren Medin, handläggare

Justeras av

Oskar Laurin, enhetschef